

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Meelva looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda, kaitseala tüüpi, laiendatakse kaitstavat ala ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Põlva maakonnas Mooste vallas Säkna külas ning Räpina vallas Meelva, Saareküla, Mägiotsa ja Kõnnu külas.

Meelva looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1981. aastast, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu moodustas 25. mai 1981. a määrusega nr 340 „Sookaitsealade moodustamise kohta” Meelva sookaitseala. Selle põhjal moodustati 1998. aastal Meelva maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja kinnitas Vabariigi Valitsus 21. detsembril 1998. a määrusega nr 291 „Meelva ja Emumäe maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti piire ning kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitsekorda, kaitstava loodusobjekti tüüp muudetakse looduskaitsealaks ja laiendatakse kaitstavat ala. Kaitstavat ala laiendatakse 53,34 ha. Laiendusest 23,48 ha on laiendus kaitseala idapiiril, kus liidetakse osaliselt üks riigi omandis olev kinnistu väga heas seisus oleva elupaiga raba terviklikkuse ning kalakotka sigimisedukuse tagamiseks. Ülejäänud laiendus toimub piiri korrigeerimise käigus piiriselguse huvides. Kaitstava ala kaitsekorda ja kaitstava loodusobjekti tüüpi muudetakse tulenevalt vajadusest tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) I ja II lisas nimetatud linnuliikide kaitse. Kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Meelva linnu- ja loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Tiina Troškin ja Merle Palk (tel 799 0908, e-post merle.palk@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post Taavi.Tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja SA Keskkonnaõiguse Keskus jurist Siim Vahtrus (tel 742 4524, e-post siim@k6k.ee). Kaitseala välispiiri ja tsoneeringu ning kaitse-eeskirja eelnõu kohta on koostanud ekspertiisi Jaanus Tanilsoo. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Meelva looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) kaitse-eesmärk on:

- 1) kaitsta, säilitada ja taastada metsa- ja sooökosüsteeme ning elustiku mitmekesisust;
- 2) kaitsta ja taastada elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Need on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.
- 3) kaitsta kaitsealuseid liike ja kaitsta ning taastada nende liikide elupaiku, mida linnudirektiiv nimetab I lisas, ning I lisas nimetamata rändlinnuliikide pesitsus- ja peatuspaika. Need liigid on kalakotkas (*Pandion haliaëtus*), merikotkas (*Haliaeëtus albicilla*), laululuik (*Cygnus cygnus*), sookurg (*Grus grus*) ning kalakajakas (*Larus canus*);
- 4) kaitsta kaitsealust taimeliiki austria roidputke (*Pleurospermum austriacum*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Kaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus ning loodus- ja linnudirektiivist tulenevad rahvusvahelised kohustused.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Kaitseala jääb täies ulatuses Meelva looduslale. Meelva looduslale on kohustus kaitsta järgmisi elupaigatüüpe: huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning siirde- ja õõtsiksood (7140).

Linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttemist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvituslade ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal. Linnudirektiivi I ja II lisa liigid, kelle rändepeatus- ja pesitsuspaiku Meelva linnualal kaitstakse, on kalakotkas (*Pandion haliaëtus*), laululuik (*Cygnus cygnus*), sookurg (*Grus grus*) ning kalakajakas (*Larus canus*). Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada merikotkas (*Haliaeëtus albicilla*) Meelva linnuala kaitse-eesmärkide hulka, et kaitsta selle liigi pesituspaika.

Haruldased ja ohustatud looduslikud mageveekogu-, metsa- ja sookooslused

Kaitsealal asuvad looduslikud **mageveekogu-**, metsa- ja sookooslused: elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*)³, nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning siirde- ja õõtsiksood (7140).

Need elupaigatüübid (välja arvatud huumustoitelised järved ja järvikud) on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on tüüpilised rabaaladele ning rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest. Kaitsealal on sellised veekogud Meelva raba keskosas asuvad rabalaukad ning raba kõrval asuvad seda elupaigatüüpi esindavad Meelva järv ja Padojärv. **Looduslikus seisundis rabad (7110*)** on ohustatud peamiselt kuivendamise, mingil määral ka turbakaevandamise tõttu. Looduslikke rabasid on Euroopas, välja arvatud Soomes ja Rootsis, säilinud vähe. Kaitsealal on rabad kõige enam levinud elupaigatüüp ja neid leidub peaaegu kogu kaitsealal. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsikoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Meelva looduskaitsealal asuvad siirdesood kaasnevate kooslustena. **Nokkheinakooslused (7150)** on Eestis rabaalvestes ja moodustavad osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku koostisosana ja eraldi ei kaardistata. Elupaigatüübi kaitse toimub raba elupaiga kaitse kaudu. **Vanad loodumetsad (9010*)** on inimõjuta või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodumetsadele iseloomuliku struktuuriga puistud kadumisoht. **Siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on see elupaigatüüp Eestis tüüpiline niisketel aladel levinud kooslus. Kaitsealal on need metsaelupaigad levinud peamiselt kaitseala äärealadel rabaga piirnevates kohtades.

Kalakotkas (*Pandion haliaetus*) on I kategooria kaitsealune liik ja kantud ohualti liigina punasesse raamatusse. Riikliku seire ja tegevuskava täitmise tegevuste (iga-aastased inventuurid) põhjal pesitseb Eestis 50–60 paari kalakotkaid. Liik on levinud Kirde-, Ida- ja Lõuna-Eestis ja aegamööda liigub levikuala üle Kesk-Eesti lääne poole. Viimastel aastatel on arvukus stabiliseerunud, sest vähenenud produktiivsus ei võimalda ilmselt arvukuse suurenemist (Kalakotka kaitse tegevuskava). Ohutegurid on häirimine, vanade metsade ja suurte puude kadumine, metsade vanuse muutumine, veekogude eutrofeerumine, keskkonnamürgid ja õhusaaste (<http://elurikkus.ut.ee>).

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on I kategooria kaitsealune liik ja kantud ohulähedase liigina punasesse raamatusse. Merikotkas on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega liik, kes eelistab elupaigana metsi ja veekogusid. 1970. aastatel oli merikotkas Eestis väljasuremisohus, viimasel kahel kümnendil on liigi arvukus aga pidevalt suurenenud. 2013. aastal hinnati merikotka arvukuseks 220–250 paari (J. Elts *et al.* 2013). Peamised ohutegurid on elupaikade hävimine (lageraied), metsade vanuse muutmine, häirimine ja keskkonnamürgid.

Laululuik (*Cygnus cygnus*) on II kategooria kaitsealune liik ja kantud ohuvälise liigina punasesse raamatusse. Laululuik on Eestis harilik läbirändaja, kes peatub madalatel merelahtedel, järvedel ja üleujutatud luhtadel. Liik on Eestis harv talvitaja, talvitujate arvukus sõltub jääoludest. Viimastel aastatel on laululuik olnud haruldane haudelind ka Eestis. Ohutegurid on häirimine ja elupaikade kadumine (<http://elurikkus.ut.ee>).

Sookurg (*Grus grus*) on III kategooria kaitsealune liik ja kantud ohuvälise liigina punasesse raamatusse. Kuna Eestis pesitseb oluline osa (ligi 8%) Euroopa sookurgedest ning sügisrändel peatub siin ligikaudu 10% Euroopa populatsioonist, siis on liigi kaitsmine meil üleeuroopalise tähtsusega. Euroopa mastaabis peetakse sookurge ohualtiks linnuks, kelle arvukus on viimase 300 aasta jooksul valdavalt vähenenud. Viimastel aastakümnetel on liigi arvukus Lääne- ja

Kesk-Euroopas küll suurenenud, kuid Ida-Euroopas, kus pesitseb suur osa kurgedest, on arvukus tõenäoliselt jätkuvalt vähenenud. Põhilised ohutegurid Eestis on elupaikade hävimine või kvaliteedi halvenemine, pesitsusaegne häirimine ja pesitsusaegsed põuad (Tegevuskava (jätkukava) III kaitsekategooria liigile sookurg *Grus grus* aastateks 2009–2013, Leito, 2008).

Kalakajakas (*Larus canus*) on Lääne-Eestis harilik, sisemaal väikesearvuline haudelind. Kalakajakas pesitseb rannikul, saartel ja mageveejärvedel, enamik asurkonnast rändab Lääne-Euroopasse, vähesed talvituvad meil. Kalakajakate pesi rüüstavad suuremad kajakaliigid, kelle arvukuse suurenemise tõttu on kalakajaka arvukus viimasel ajal mõnevõrra vähenenud. Pesi rüüstavad ka kährikud ja hallvaresed (bio.edu.ee).

Austria roidputk (*Pleurospermum austriacum*) on II kategooria kaitsealune liik ja kantud ohustatud liigina punasesse raamatusse. Ohutegurid on metsahooldustööd, metsade kuivendamine, metsamajanduslik tegevus, lageraied, soode kuivendamine ja turba võtmine (<http://elurikkus.ut.ee>).

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Meelva looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ning nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, ja ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel tagatakse nende liikide kaitse-eesmärgi saavutamine (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadavaolevatest kaitsealustest liikidest, keda ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, on kaitsealal II kaitsekategooriasse kuuluvad liigid mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) ja III kaitsekategooriasse kuuluvad liigid männi-käbilind (*Loxia pytyopsittacus*), väike-kirjurähn (*Dendrocopos minor*), hallõgija (*Lanius excubitor*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), mudatilder (*Tringa glareola*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), teder (*Tetrao tetrax*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), välja-loorkull (*Circus cyaneus*), lõopistrik (*Falco subbuteo*), heletilder (*Tringa nebularia*) ja hoburästas (*Turdus viscivorus*) ning taimedest sulgjas õhik (*Neckera pennata*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), väike vesikupp (*Nuphar pumila*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) ja kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*). Nimetatud liikide korral

tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS § 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas toodud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Lisaks on Meelva maastikukaitsealal registreeritud kolme nahkhiireliigi lennuala. Registreeritud liikideks on veelendlane (*Myotis daubentonii*), pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) ja suurkõrv (*Plecotus auritus*).

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Kaitseala on 1981. aastast kaitse all olnud kui kompaktne looduslik soola, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on peamiselt oluline loodusdirektiivi elupaigatüüpide ja linnudirektiivi linnuliikide kaitse eesmärgil.

Kaitseala eesmärkideks lisatakse haruldased ja ohustatud elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning siirde- ja õõtsiksood (7140). Kaitsealal leiduvate huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160) esinduslikkuse hinnang on B (esinduslik). Raba esinduslikkuse hinnang on A (väga esinduslik), rabaga kaasnevate elupaiga nokkheinakoosluste (7150) esinduslikkus on A (väga esinduslik) ja teise kaasneva elupaiga siirde- ja õõtsiksoode (7140) esinduslikkus on B (esinduslik). Vanade loodusmetsade (9010*) esinduslikkus on B (esinduslik) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) esinduslikkus samuti B (esinduslik).

Huumustoitelised järved ja järvikud katavad kaitseala pindalast 4,2%. Erinevad metsaelupaigatüübid moodustavad kaitseala pindalast ca 5% ja sooelupaigad ca 81%. Kaitsekorra kehtestamisel Meelva raba serva metsade looduskaitseline seisund paraneb. Samuti on need metsad olulised rabaserva loodusliku veerežiimi säilitajad.

Kalakotka edukas pesitsemine on keskkonnaregistri andmetel registreeritud juba 1999. aastal, mil Meelva tehispesas vaatlusid U. Sellis ja A. Lepisk 3 peaaegu lennuvõimelist poega. Kaitsealal on kaks kalakotka pesapuud, kus mõlema puhul on viimased keskkonnaregistris registreeritud Eesti riikliku keskkonnaseire kotkaste ja must-toonekure seire allprogrammi seireandmed aastast 2014. Kalakotkaste pesitsemist võib Meelva maastikukaitsealal pidada edukaks. Keskkonnaregistri andmetel registreeriti 2010. ja 2013. aastal Meelva-Mati tehispesa leiukohas kolm kalakotka lennuvõimestunud poega. Ka teises pesas (Meelva tehispesa leiukoht) registreeriti 2010. aastal kolm ning 2013. a üks lennuvõimestunud poeg (EELIS). Meelva looduskaitsealal asus seni Saareküla merikotka püsielupaik. Keskkonnaregistri andmetel on pesa asustatud 2006. aastast. Aastatel 2011. ja 2013. lennuvõimestus mõlemal aastal üks poeg (EELIS).

Natura standardandmebaasi kohaselt pesitseb Meelva kaitsealal üks laululuigepaar.

Meelva looduskaitsealal loendati riikliku keskkonnaseire programmi andmetel 2012. aastal seitse sookurepaari. Viimase kümne aasta jooksul on pesitsevaid sookurepaare jäänud veidi vähemaks (2009. a 11 paari, 2006. ja 2003. a 10 paari). Sookurgede sügisrändel peatus Meelvas 2012. aastal ca 800 isendit. Rändel peatuvate isendite pikaajaline trend (1982–2012) on selgelt vähenev, kuid aastati on arvukus olnud muutlik ja varieerunud kuni kaks korda (Seireveeb).

Kalakajaka arvukuse kõrgperiood kogu Eesti territooriumil oli 2000. aastate alguses, praeguseks on arvukus langenud. Riikliku keskkonnaseire programmi andmetel pesitses Meelva rabas 1998. aastal 95 kalakajaka paari, kuid 2012. aastal vaid 17 paari (Seireveeb).

Austria roidputk on kõrgekasvuline peamiselt salu- ja laanemetsades kasvav sarikaline. Riikliku keskkonnaseire programmi raames tehti 2004. aastal seiret Eestis üheksas kohas. Liigi arvukus üldiselt väheneb. Potentsiaalsed ohutegurid on metsahooldustööd, metsa kuivendamine, soode kuivendamine ja turba võtmine (Seireveeb). Meelva leiukoht on suhteliselt väike ja eraldatuna asuv ning ilmselt stabiilne. Kuigi mullatüübi ja puistu seisukohalt võiks liik olla soosaarel palju laiemalt levinud, on seda seni leitud vaid kitsalt piirdunud leiukohast (2004. a 0,2 ha ja 2009. a 0,07 ha) (Seireveeb). 2014. aasta kaitsekorralduskava koostamise käigus fikseeriti liigi olemasolu rabasaarel.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala, kuna põhiliseks väärtuseks on seal puutumata soomaastik, metsakooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad.

Hoiuala kaitsekord ei täida keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 8 sätestatud keskkonna kõrgema taseme ja terviklikkuse kaitse põhimõtet, mille kohaselt tuleb arvestada ka keskkonnamõju ülekandumist ühelt keskkonnaelemendilt teisele. Eelistada tuleb alati neid meetmeid, mis tagavad keskkonna kõrgemasemalise kaitse ja väldivad ebasoodsa keskkonnamõju tekkimist nii loodusväärtusel kui ka sellega piirneval alal. Kuna hoiuala kaitsekord keskendub senise praktika järgi peamiselt elupaikade kaitsele ja vähem väljastpoolt elupaika tekkida võiva ebasoodsa mõju vähendamisele, siis pole see hoiuala vorm nii tõhus kaitsemeede ühelt keskkonnaelemendilt teisele ülekanduva mõju (antud alal kuivendamise mõju soole ja servaeefekti mõju metsaelupaigatüüpidele) vähendamiseks või vältimiseks kui seda on looduskaitseala. Looduskaitseala kaitsekord võimaldab tagada raba ja seda ümbritsevate vanade looduslike metsade kaitse tervikuna. Püsielupaiga moodustamine ei ole piisav, kuna püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Kaitstava loodusobjekti tüübi muutmine maastikukaitsealast looduskaitsealaks on tingitud kaitse-eesmärkide muutusest. Ala Natura alaks arvamise tõttu on suurenenud ala loodusväärtuste (elupaigatüübid, kaitsealused liigid) tähtsus ja vähenenud maastiku kaitse vajadus.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavide kaldad, mõõdistatud maaüksused, põhikaardile kantud veekogu piir). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kaitseala pindala on 2136,57 ha. Kaitseala asub tervenisti riigimaal. Kaitseala pindala suureneb riigimaal varasemaga võrreldes 52,99 ha võrra. Piiride korrigeerimise tulemusena arvatakse kaitsealalt välja eraomandisse jäävad Märastsaare ja Märaste maaüksuste osad (pindala alla 1 ha).

Kogu kaitseala on tzoneeritud sihtkaitsevöönditesse. Kuna kehtiva kaitsekorra järgi on osa alast tzoneeritud piiranguvööndisse, siis looduskaitseala moodustamisel suureneb sihtkaitsevööndi pindala piiranguvööndi arvelt ca 150 ha, kokku koos kaitseala piirimuudatustega 203,1 ha.

Kaitseala välispiiri määramisel lähtuti põhimõttest, et Meelva raba esinduslikum osa ja selle servas asuvad loodusliku struktuuriga raba- ja siirdesoometsad ning vanad metsad jääksid tervikuna kaitsealale. Raba servadesse jäävad metsad on ühtlasi puhvriks ehk aitavad säilitada raba veerežiimi.

Kaitseala välispiir kulgeb mööda metsakvartalite sihte, kinnistute piire, põhikaardil olevat järve piiri ja kraavide kaldaid. Kvartalisihid on piiritletud kaitsealast välja, sest nende kasutamine ja hooldamine ei ohusta kaitse-eesmärki. Kraavid on piiritletud kaitsealasse sisse, sest veerežiimi muutmine võib avaldada negatiivset mõju kaitse-eesmärkideks olevatele elupaikadele rabadele, siirdesoo- ja rabametsadele, nokkheinakooslustele, siirde- ja õõtsiksoodele ning huumustoitelistele järvedele ja järvikutele. Seetõttu tuleb iga kord hinnata võimalikku mõju ja kraavide hooldamiseks tuleb taotleda kaitseala valitseja nõusolekut. Teed ja rajad on arvatud kaitsealast välja. Välispiiril on kasutatud mõttelist sirget Räpina metskond nr 20 (47301:001:1084) kirdenurgast kuni Poski (47301:001:0630) lõunanurgani.

Välispiiri on muudetud viies kohas. Muutused arvestavad välispiiri loogilist kulgemist looduses, ühtimist katastripiiridega ja looduskaitsete väärtuste olemasolu. Kaitsealast arvatakse välja 1,88 ha suurune ala piiriselguse huvides. Kaitseala laiendatakse selle põhjaosas (16,48 ha metsaala) ja lääneosas (3,3 ha ja 1,68 ha sooala) vanade loodusmetsade (9010*) kaitseks ja piiriselguse huvides ning idaosas (23,48 ha suurune rabaala) raba elupaiga terviklikkuse kaitse ja kalakotka sigimisedukuse tagamiseks. Mujal on piiri korrigeerimisel arvestatud välispiiri loogilist kulgemist looduses, ühtimist katastripiiridega ja looduskaitsete väärtuste olemasolu. Kõikidel juhtudel on muutused kaitseala välispiiril ning need ei sea ohtu ala terviklikkuse ja esinduslike loodusväärtuste säilimist. Vastavalt kaitseala piiride muutustele muutuvad ka Meelva loodusala piirid. Piiri korrigeerimisel kaitsealalt välja arvatavatele aladele ei jää väärtuslikke Natura elupaigatüüpe.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala kolmest sihtkaitsevööndist. Meelva sihtkaitsevööndi pindala on 2013,58 ha, Haabsaare sihtkaitsevööndi pindala 31,73 ha ja Suursoo sihtkaitsevööndi pindala 91,26 ha (põhjapoolne lahustükk 53,10 ha ja lõunapoolne lahustükk 38,16 ha).

Meelva sihtkaitsevööndisse tzoneeriti suures ulatuses ülepinnaliselt loodusdirektiivi soo- ja metsaelupaikade kriteeriumitele vastavaid alasid. Suursoo sihtkaitsevöönd tzoneeriti kahe lahustükina kahe kalakotkapaari pesapaikade kaitseks ning Haabsaare sihtkaitsevöönd merikotka pesapaiga kaitseks. Haabsaare ja Suursoo sihtkaitsevööndites seati kotkaste pesitsusedukuse tagamiseks liikumispiirangud, mis on tulenevalt liikide erinevast pesitsusaja algusest ajaliselt erinevalt määratud.

Haabsaare sihtkaitsevööndite piiritlemisel kasutati nelja punkti (koordinaatidega 27° 19' 52,925484" ja 58° 08' 28,188024"; 27° 20' 14,157996" ja 58° 08' 15,63702"; 27° 19' 39,796392" ja 58° 08' 4,858944"; 27° 19' 22,828116" ja 58° 08' 19,91562") vahelisi mõttelisi sirgeid.

Suursoo sihtkaitsevööndite piiritlemisel kasutati põhjapoolse lahustüki piiritlemisel kuue punkti (koordinaatidega 27° 20' 37,58928" ja 58° 10' 22,15434"; 27° 20' 42,853524" ja 58° 10' 10,182756"; 27° 20' 51,101628" ja 58° 10' 3,071748"; 27° 20' 36,423132" ja 58° 09' 51,568236"; 27° 20' 9,48516" ja 58° 09' 54,055872"; 27° 20' 5,961012" ja 58° 10' 22,5039") vahelisi mõttelisi sirgeid (kusjuures vööndi põhjapiir jookseb mööda

maaüksuse piiri) ja lõunapoolse lahustüki piiritlemisel nelja punkti (koordinaatidega 27° 19' 51,46104" ja 58° 09' 11,771712"; 27° 19' 54,1407" ja 58° 08' 52,644228"; 27° 19' 11,97786" ja 58° 08' 52,748844"; 27° 19' 12,163332" ja 58° 09' 10,622592") vahelisi mõttelisi sirgeid.

Meelva sihtkaitsevööndisse jääb kogu kaitseala ala, mis ei kuulu Haabsaare või Suursoo sihtkaitsevööndisse.

Sihtkaitsevööndites toimub elupaigatüüpide kaitse ja ökosüsteemide arengu tagamine valdavalt loodusliku protsessina. Kaitse-eesmärgist lähtuvalt on lubatud elupaikade taastamiseks vajalikud tööd.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning kaitse-eeskirja tsoneeringu ja kaitsekorra kohta koostatud eksperdiarvamust, mille on 2015. aastal koostanud Jaanus Tanilsoo. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud sellises ulatuses, et need tagaksid kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile. Leebem kaitseresüüm seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Turismiarendusega tegeleva ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks vastavad piirangud on vajalikud.

Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kolme sihtkaitsevööndisse.

Meelva looduskaitseala kaitse-eeskirja kinnitamise järgselt jõustub määrus kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist. Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 1998. a määruse nr 291 „Meelva ja Emumäe maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine” tehakse järgmised muudatused: määruse pealkiri muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt „Emumäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine“, punkti 1 alapunktid 1 ja 2 tunnistatakse kehtetuks. Määruse punkt 2 sõnastatakse järgmiselt: „Emumäe maastikukaitseala valitseja on Keskkonnaamet.“

Kaitsealal ei ole poollooduslike kooslusi ning adru ja pilliroo varumiseks sobilikku pilliroogu, seetõttu ei reguleerita eelnõukohase määrusega pilliroo ja adru varumist ning poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust. Kaitseala ei ole randa, seetõttu ei reguleerita lautri ehitamise ja laiendamise võimalust.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

2.5.2.1. Sihtkaitsevööndite eesmärgid

Meelva sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kaitsta, säilitada ja taastada metsa- ja sooökosüsteeme ning elustiku mitmekesisust. Kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud, rabad, nokkheinakooslused, vanad loodusmetsad, siirdesoo- ja rabametsad ning siirde- ja õõtsiksood.

Suursoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kaitsta kaitsealust liiki kalakotkast (*Pandion haliaëtus*) ja tema pesitsuspaika ning elupaigatüüpe huumustoitelised järved ja järvikud, rabad, nokkheinakooslused, vanad loodusmetsad, siirdesoo- ja rabametsad ning siirde- ja õõtsiksood.

Haabsaare sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kaitsta kaitsealust liiki merikotkast (*Haliaeëtus albicilla*) ja tema pesitsuspaika ning kaitsta ja taastada elupaigatüüpe rabad, nokkheinakooslused, vanad loodusmetsad, siirdesoo- ja rabametsad ning siirde- ja õõtsiksood.

2.5.2.2. Lubatud tegevused

Inimestel on lubatud viibida, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Suursoo sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini ja Haabsaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini (nimetatud piirang ei kehti järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel). Inimeste viibimine ning metsa kõrvalsaaduste korjamine ei kahjusta koosluste ja liikide soodsat seisundit, välja arvatud liikumispiiranguga alal liikumispiirangu ajal. Muude metsa kõrvalsaaduste all peetakse silmas metsasaadusi, nagu kähvid, taimed, seemned, mille kogumine on lubatud. Üldjuhul puudub huvi nende massiliseks korjamiseks ja on vähetõenäoline, et see tekiks. Tulenevalt looduskaitseadusest on keelatud II kaitsekategooria taimede kahjustamine, sealhulgas korjamine ja hävitamine. Keelatud on ka III kaitsekategooria taimede hävitamine ja loodusest korjamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles elupaigas. Seega puudub vajadus kaitse-eeskirjaga taimede korjamist täiendavalt reguleerida. Kaitseala on lubatud kalapüük vastavalt kalapüügiseadusele ja selle

alamaktidele. Rangemad piirangud ei ole kaitse-eesmärkideks seatud elupaikade ja liikide soodsa seisundi tagamiseks vajalikud.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud linnujaht. Jahipidamine suurulukitele ja väikekiskjatele jahiseaduse ja selle alamaktide alusel ei sea ohtu kaitseväärtuste soodsa seisundi säilimist, sest need liigid asuvad ennekõike mineraalmaal, mitte soos, mistõttu puudub jahimeestel huvi nende küttimiseks rabas. Linnujaht on keelatud, et tagada kaitsealuste liikide edukas pesitsemine ning et mitte häirida neid poegade kasvatamisel ja rändepeatusel. Meelva raba on sookurele üheks pesitsuspaigaks ja rändeageks ööbimispaigaks. Ööbimispaikades häirib linde kõige enam sügisene veelinnujaht ning mõningal määral ka marjulised ja saaki varitsevad kotkad (Leito 2002b, Leito jt 2005), veekogudel veel kalapüük ja paadiliiklus (Sookure kaitse tegevuskava, 2008). Meelva on kohalikele elanikele marjade (jõhvikate ja murakate) korjamise koht ning jahimeestele sobiv koht sügiseseks veelinnujahiks. Kuna aga jahi häiriv mõju on kõige suurem ja olulisem, siis piiratakse ainult linnujahti. Marjade korjamise mõju on talutav.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Ehitusseadustiku mõistes on kõik teed rajatised ning nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liikluseaduses sätestatud erisustega. Sõidukiga väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmiseks on erisus seatud järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödele ja kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusele. Nimetatud erisused tulenevad osaliselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3. Liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks erisust ei tehta, kuna kaitseala ei asu liine ega põllumaad ja metsamajandus ei ole lubatud. Ka jalgrattaga väljaspool teid sõitmist kaitse-eeskirjaga ei lubata, kuna kaitsealal on tallamistundlikud rabakooslused, mida jalgrattad kahjustavad samaväärselt muude sõidukitega.

Kaitseala veealal on lubatud sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Kaitsealale jäävad järved on kõik alla 100 ha suuruse pindalaga (suurim on Meelva järv pindalaga 75 ha), kus vastavalt veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuetele on sisepõlemismootoriga varustatud ujuvvahendiga sõitmine keelatud. Meelva järv on väga madal, keskmine sügavus vaid ca 2 m. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga on lubatud sõita järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Need erisused tulenevad osaliselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3.

Kaitsealal on lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd, välja arvatud kraavide hooldustööd, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Hooldustööde all peetakse silmas töid, mis ei ole ehitamine (näiteks värvimine, pehkinud laudade vahetus). Olemasolevate ehitiste hooldamine (peamiselt teed ja kraavid) ei ohusta kaitse-eesmärke. Kraavide hooldustöödeks on iga kord vajalik kaitseala valitseja nõusolek, et tagada veerežiim, mis aitab säilitada kaitseala väärtusi. Kraavide hooldamise mõju soodele sõltub kraavi kaugusest soolast, hooldustööde iseloomust ja mahust, mistõttu pole võimalik kaitse-eeskirjaga ühest reeglit määrata. Seetõttu tuleb kaitseala valitsejal kaalutusotsusena iga kord vastavalt töö iseloomule ja asukohale hinnata selle mõju kaitsealale ja kaitse-eesmärkidele.

Kaitsealal puudub rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistatud koht ning pole ka kavas seda rajada. Seetõttu on rahvaürituse korraldamine lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

Rahvaüritus on avalikult välja kuulutatud üritus, mille osalejate arv ei ole teada. Ettevalmistatud koht on ala, kus on külastamiseks ettevalmistatud taristu (näiteks tähistatud rada, korraldatud parkimine, prügikogumine, käimla). Kaitseala valitseja kaalutlusotsus ettevalmistamata kohas on vajalik, et hinnata rahvaürituse mõju loodusväärtuste säilimisele konkreetses kohas ja suunata üritust, et see ei ohustaks kaitse-eesmärgiks seatud väärtusi, ning vältida üleliigset tallamist. Lisaks saab kaitseala valitseja ürituse korraldajale vajaduse korral seada tingimusi parkimise korraldamise, käimlate, prügimajanduse jms kohta ning lisaks seatakse tingimused, kes ja mis ajaks ala koristab.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus (näiteks tehispesade rajamine) ja koosluse kujundamine (näiteks austria roidputke jaoks) vastavalt kaitse-eesmärgile. Nõusoleku küsimine neil juhtudel on oluline, et tööde elluviimisel oleks tagatud kaitseala väärtuste säilimine.

Maaparandussüsteemide hoiutööd võivad negatiivselt mõjuda kaitseala veerežiimile ja kaitstavatele väärtustele, mistõttu tuleb iga kord kaaluda maaparandussüsteemi hooldamise lubamist ja tingimusi ning leida võimalus, kuidas tagada väljaspool kaitseala asuvate maaparandussüsteemide toimimine. Kuna üks maaparandussüsteemi kraav asub kaitseala lõunapiiril, siis selleks, et tagada väljaspool kaitseala asuva maaparandussüsteemi toimimine, on kaitseala valitsejal võimalus kaaluda selle töö lubamist.

Veerežiimi taastamine on vajalik, et taastada raba looduslik veerežiim. Konkreetsed tööd, nende tegemise aeg ja maht planeeritakse alale koostatava kaitsekorralduskavaga. Veerežiimi taastamine, kaitsealuste liikide elutingimuste säilimiseks vajalik tegevus ja koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile on spetsiifilised tegevused, mille igakordsel planeerimisel on vajalik kaasata ekspert, et tagada kaitseväärtuste säilimine.

Kaitsealal on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Kuna ehitamise mõju kaitse-eesmärkidele sõltub suuresti rajatise asukohast, mahust, kasutatavast tehnoloogiast jms, mida pole kaitse-eeskirja koostamisel võimalik ette näha, siis tuleb valitsejal iga kord kaaluda ehitamise võimalikkust, et see ei kahjustaks kaitse-eesmärke, ja seada vajaduse korral ehitamisele vajalikud tingimused. Kuna kaitsealale ei jää asustatud alasid ning põhiliseks väärtuseks on puutumata rabamaastik ja vanad loodusmetsad, siis pole uute ehitiste püstitamine reeglina sobilik. Ehitis ja ehitustegevus mõjutab oluliselt looduskoosluste seisundit, kuna sellega võib kaasneda nende hävimine või eeldab see ala kuivendamist, mistõttu ei ole võimalik tagada kaitse-eesmärgi saavutamist. Raba ja vanade loodusmetsade soodne seisund säilib vaid siis, kui need arenevad looduslikult ja puutumatuna. Meelva järve kaldale kaitseala välispiirile ujumis- või paadisilla rajamine ei kahjusta kaitse-eesmärke.

2.5.2.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Looduskaitseseadus lubab kaitse-eeskirjaga määrata loodusliku sookoosluse taastamiseks vajalikud tegevused, nagu näiteks kraavide sulgemine. Veerežiimi taastamine on vajalik, et taastada raba looduslik veerežiim. Konkreetsed tööd, nende tegemise aeg ja maht on planeeritud kaitsekorralduskavaga, mille kohaselt on sulgemist vajavate kraavide pikkus ca 13 km.

2.5.2.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Arvestades määrusega sätestatud erisustega on kaitsealal keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on

majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirjas reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Kaitsealal on keelatud telkimine ja lõkke tegemine. Kaitsealal puuduvad ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohad ning neid ei ole plaanis sinna rajada. Keeld on vajalik, kuna suures osas on tegu tundlike rabaaladega ning lähtuvalt kaitseala väärtustest pole telkimine ja lõkke tegemine kõikjal sobilik ja ohutu (tulekahjuoht kuival perioodil, tallamine, lõkkematerjali hankimine kohapealt, millega hävivad surnud puidus või puidul elutsevate liikide elupaigad). Kaitseala vahetus naabruses asuvad RMK ja eraomandis olevad puhkekohad. Esimene neist on Meelva järve lõunakaldalt mõnesaja meetri kaugusel metsa sees ja teine Meelva järve idakaldal.

Kaitsealal on keelatud inimeste viibimine Suursoo sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini ja Haabsaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Liikumispiirang on kehtestatud kaitsealuste liikide kalakotka ja merikotka kaitseks, et välistada nende häirimine pesitsemise ja poegade kasvatamise ajal. Liikumispiirangu ajad on määratud lähtuvalt ekspertide soovitustest kalakotka ja merikotka kaitse tegevuskavades. Nimetatud erisused tulenevad looduskaitseseaduse § 30 lõikest 3.

2.5.5. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasööta jahilulkeid, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, seada projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 9. maist kuni 9. juunini 2016 Keskkonnaameti Räpina kontoris ning Mooste ja Räpina Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta ilmus Ametlikes Teadaannetes 22. aprillil 2016 ning 27. aprillil 2016 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 28. aprillil 2016 kohalikus ajalehes Põlva Koit. Keskkonnaamet tegi ettepaneku viia avalik väljapanek läbi ilma avalikustamiskoosolekuta. Kõik avalikustamisel laekunud ettepanekud ja arvamused on esitatud tabelis 1. Ettepanekut avaliku arutelu korraldamiseks ei tehtud.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 2 kinnisasja omanikule (kes arvati kaitsealalt välja, vt tabel 1 rinda nr 3) ning RMK-le, Maa-ametile, Põlva maavalitsusele ning Räpina ja Mooste Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta.

Kirjadele vastas üks maaomanik ja üks huviline, RMK ning Põlva maavalitsus.

Tabel 1. laekunud ettepanekud ja arvamused

nr	katastriüksus, omanik	arvamus	Tulemus
1	RMK	Kooskõlastab ilma ettepanekuteta.	Võetud teadmiseks.
2	Põlva Maavalitsus	Kooskõlastab ilma ettepanekuteta.	Võetud teadmiseks.
3	Märaste (47302:001:0040) Märastesaar (47302:001:0802)	Küsimus piiritlemises, kas katastriüksused jäävad kaitsealalt tervenisti välja.	Teavitatud sellest, et katastriüksused jäävad kaitsealalt välja.
4	Huviline	Teade sõrmkäpp-orhideede leiukohast Meelva kaitseala lähedal.	Võetud teadmiseks.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktiga 30 ja punkti 2 alapunktiga 219 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Meelva linnuala ja Meelva loodusala, mis hõlmab Meelva looduskaitseala. Seetõttu tuleb kaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Meelva loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436—676).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Meelva looduskaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I ja II lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Meelva loodusala kaitse-eesmärkide hulka elupaik siirde- ja õõtsiksood (7140) ning muuta Meelva loodusala piire, mis viiakse vastavusse kaitseala välispiiriga.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Meelva linnuala kaitse-eesmärkide hulka merikotkas ning muuta Meelva linnuala piire, mis viiakse vastavusse kaitseala välispiiriga.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitsealade §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Sihtkaitsevööndi osakaalu suurenemise ja piiride laiendamise tõttu, millega kaitseala pindala suureneb Mooste vallas 0,43 ha ja Röpina vallas 52,56 ha, laekub Mooste vallale maamaksu

vähem ligikaudu 3,43 eurot ja Räpina vallale 401,79 eurot aastas.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskatseseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud antud eelnõuga.

Meelva looduskaitseala kaitsekorra uuendamise arvatakse kaitseala koosseisus piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse riigimetsa 23,4 hektarit ning varemalt kaitseta metsa ala arvatakse sihtkaitsevööndisse 28,6 hektarit. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 160 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varasemalt kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raie maht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades, ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu täiendavate piirangute seadmisel ligikaudu 4950 euron. Kuna kaitsealale ei jää eramaad, siis puudub vajadus kinnisasja riigile omandamiseks. Samuti ei teki kellelgi Natura metsatoetuse õigust. Kaitsealal ei ole poollooduslike kooslusi, seega ei teki kellelgi õigust taotleda poollooduslike koosluste hooldamise toetust.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kõik ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister